

A REGGEL, AMIKOR ELJÖTTEK ÉRTÜNK

Janine di Giovanni

A REGGEL,
AMIKOR ELJÖTTEK ÉRTÜNK

Egy újságíró nő feljegyzései
Szíriából

A fordítás alapja:
Janine di Giovanni: *The Morning They Came for Us: Dispatches from Syria*.
This edition first published by Bloomsbury in 2017.

© Janine di Giovanni, 2016
Fordította © Nagy Marcell, 2017

Szerkesztette: Illényi Balázs

Térkép: John Gilkes
Borítóterv: Tabák Miklós
Fotó: iStock

HVG Könyvek
Kiadóvezető: Budaházy Árpád
Felelős szerkesztő: Koncz Gábor

ISBN 978-963-304-509-1

Minden jog fenntartva.
Jelen könyvet vagy annak részleteit tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel – elektronikus, fényképeszeti úton vagy más módon – a kiadó engedélye nélkül közölni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2017
Felelős kiadó: Szauer Péter

www.hvgkonyvek.hu

Nyomdai előkészítés: Sörfőző Zsuzsa
Nyomás: MondAt Kft.
Felelős vezető: Nagy László

*Imádott bátyám, Joseph emlékére,
aki 2015. augusztus elsején halt meg, váratlanul*

„Csak a halottak tudják, mikor ért véget a háború.”

ismeretlen

„A konfliktusok világában, az áldozatok és a gyilkosok világában a gondolkodó embereknek az a feladatuk..., hogy ne álljanak a gyilkosok oldalára.”

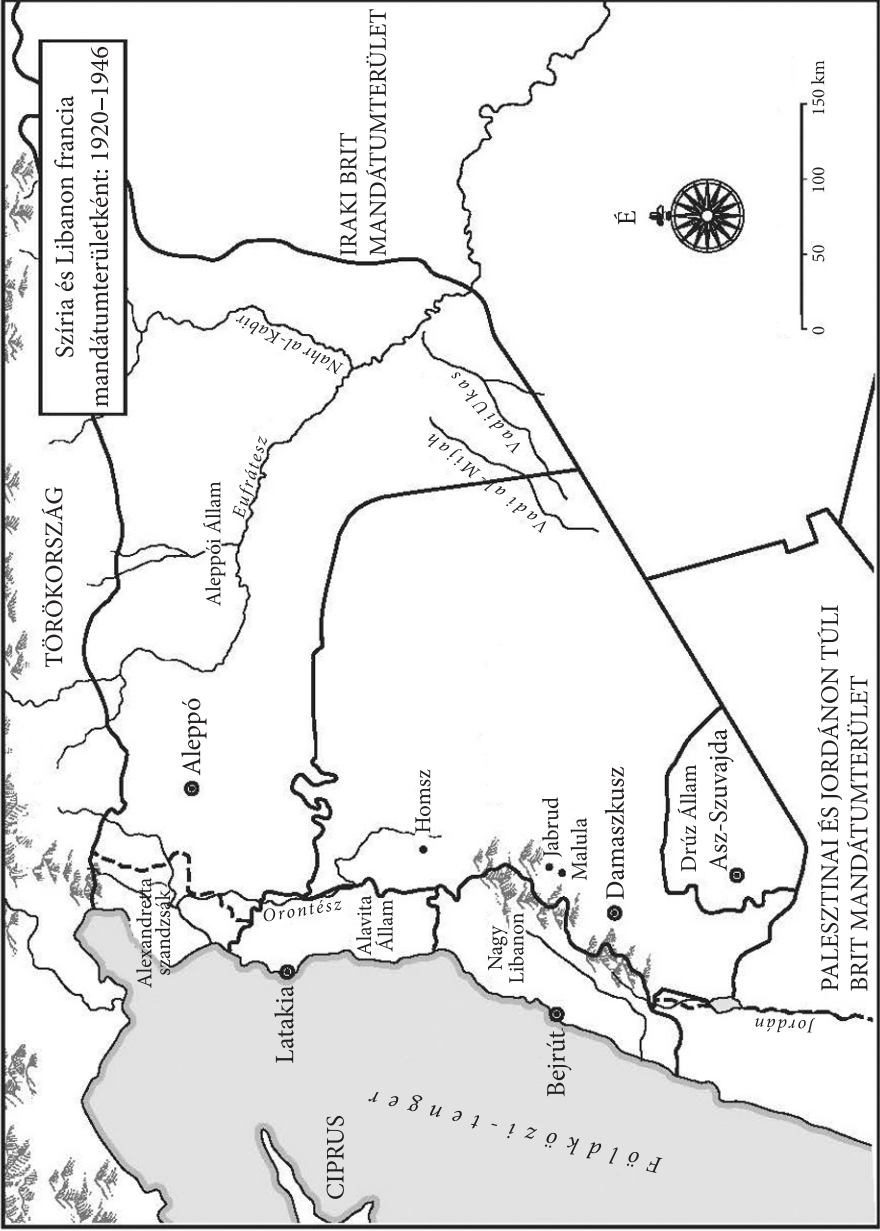
Howard Zinn: *A People's History of the United States*
(Az Egyesült Államok népeinek története)

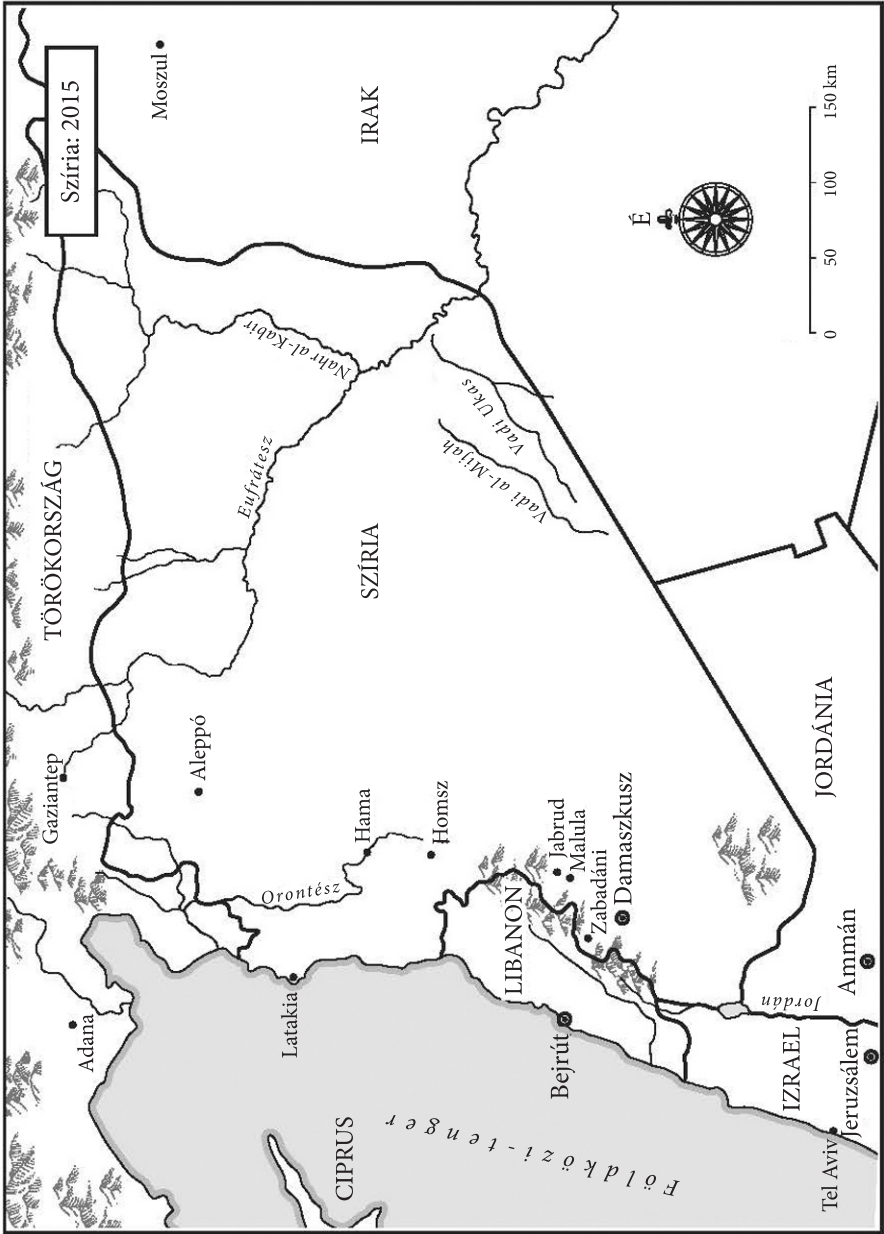
„A háborúnak nincs emlékezete, mivel senkinek sincs bátorsága ahhoz, hogy megértse, mi is történt valójában; aztán egyszer csak nem marad szemtanú, aki elmesélhetné; eljön a pillanat, amikor már senki sem emlékszik, s akkor kezdődik előlről az egész, új arccal, új néven, és azt is felfalja, amit maga után hagyott.”

Carlos Ruiz Zafón: *A szél árnyéka*¹

TARTALOM

ELŐSZÓ	11
1. DAMASZKUSZ – 2012. június 28., csütörtök	17
2. LATAKIA – 2012. június 14., csütörtök	26
3. MALULA ÉS DAMASZKUSZ – 2012. június–november	50
4. HOMSZ – 2012. március 8., csütörtök	71
5. DARAJJA – 2012. augusztus 25., szombat	83
6. ZABADÁNI – 2012. szeptember 8., szombat	97
7. HOMSZ, BAB AL-SZEBAA UTCA – 2012. október 14., vasárnap	111
8. ALEPPÓ – 2012. december 16., vasárnap	126
UTÓSZÓ – 2016. november	162
Jegyzetek	175
Köszönetnyilvánítás	181
Kronológia	187
Név- és tárgymutató	211

ELŐSZÓ

A 2011-es év telét Belgrádban töltöttem. A háború, amelynek során Jugoszlávia összeomlott, már évekkel korábban véget ért, de én még mindig azon dolgoztam, hogy felkutassam a bűnösöket. Óriási feladat volt, de kényszerítő erejűek voltak az érzelmek, amelyeket a délszláv háború és a következményei iránt éreztem.

Rettenetes, lázas érzés volt, mint a malária, amely időről időre előtör, ha a betegség belekerül a véráramba. A láz azóta gyötört, hogy az 1990-es évek elején először tudósítottam Boszniából. A bűnösök, akik annyi fájdalmat és szenvedést okoztak, falvakat, iskolákat égettek fel és kórházakat bombáztak, gyerekeket nyomorítottak meg és tömegével erőszakoltak meg nőket, továbbra is szabadon éltek a falujukban, hétvégenként horgászni jártak vagy az unokáikkal piknikeztek. Fizikai rosszulletet éreztem attól, hogy ők szabadon élnek, míg az áldozataik meghaltak. Elhatároztam, hogy megpróbálom felgöngyölíteni az eseményeket, amelyek ennek a jobb sorsra érdemes államnak a széteséséhez vezettek. Az egyik évben Szarajevóban heteket töltöttem azzal az emberrel, aki a háború idején a halottasházat vezette. Ez az ember nemcsak a holttestek fogadásáért és hamvasztásáért felelt, hanem naplót is vezetett, amelybe feljegyzett minden egyes nevet, a beérkezés idejét és a halál okát, ami többnyire golyó, repesz vagy robbanás volt. Úgy hívta: *A halottak könyve*. Az egyik reggel arra érkezett a ha-

lottasházba, hogy a hűtőkamrában a fronton harcoló egyetlen fia holtteste fekszik.

A halottasház vezetője túlélte a háborút, megöregedett, és amikor két évtizeddel a harcok elülte után találkoztam vele, együtt gondosan átlapoztuk a könyvét. Az egyik közvetlen munkatársa, egy férfi, aki nem volt olyan erős, mint ő, évekkal korábban öngyilkos lett.

Szerettem volna, ha kiheverem a lázat, de ez a pillanat soha nem jött el. Már javában az új évezredben jártunk, ám a délszláv háború bűnözői, erőszaktevői és gyilkosai büntetlenül jártak-keltek. Beszéltem olyan nőekkel, akiket fogolytáborban tartottak, és naponta egy tucatszor is megerősszakoltak, más asszonyokat arra kényszerítettek, hogy hordják ki megerősszakolójuk gyermekét. Boszniában a háború után minden fenekestül felfordult. Senki sem tudhatta, ki a szomszédja, és a nők naponta találkoztak erőszaktevőikkel a sarki boltban, az utcán, az iskolában, ahová a gyerekeik jártak. Ha egymásba botlottak, az áldozatok néztek félre szégyenkezve, nem a bűnösök.

De néhány gonosztevőt utolért a sorsa. Radovan Karadzicsot, a pszichiátert, futballőrült költőt, a boszniai szerbek vezetőjét, aki Szlobodan Milosevics bábállaát vezette, 2008-ban elfogták egy autóbuszban. 1995 óta bujkált, a háború befejezése óta álnéven élt, ezoterikus gyógyítónak adta ki magát. Amikor e sorokat írom, Karadzicsot már vád alá helyezték háborús bűnök elkövetése miatt, 2016 márciusában első fokon negyven év börtönre ítélték.

Szlobodan Milosevicset, aki a háborús időkben Szerbia vezetője volt, a hálósobai papucsában vitték helikopterrel Hágába 2001-ben. Aznap éppen Belgrádban voltam. Autóba ültem, és egész éjszaka vezettem, hogy eljussak Szarajevóba, és lássam, hogyan reagálnak ott az emberek a hírre. Milosevics gyűlölte Szarajevót, és szinte a földdel tette egyenlővé. Éljenző tömegeket vártam, embereket, akik ünneplik, hogy Milosevicset utolérte a sorsa, de csak

fásultságot találtam. A barátaimnak, egykori katonáknak, ügyvédeknek, diákoknak, orvosoknak, anyáknak, tanároknak elégük volt már mindenből. Nem ünnepeltek, nem hitték, hogy ez az egész számít valamit. Nem volt más vágyuk, mint hogy elfelejtsék a háborút, amely elevenen felfalta őket.

Óriási elégtételt éreztem, hogy az ember, aki ennyi fájdalmat okozott a saját népének, élete végéig egy hágai börtöncellában fog csücsülni. A Milosevics-ügyben azonban nem született ítélet: 2006-ban rejtélyes körülmények között holtan találták a cellájában. Egyesek öngyilkosságról beszéltek, mások azt rebesgették, hogy leghűségesebb hívei csempészték be neki egy tablettát, amely felgyorsította, majd megállította a szívét. Egy harmadik teória szerint szívroham végzett vele. Nem tudunk mást, mint azt, hogy ez a gonosz ember még az előtt meghalt, hogy elérte volna az igazságszolgáltatás keze.

De 2011 januárjában, aznap, amikor egy fagyos újbjelgrádi kávézóban Ratko Mladics egykori harcostársaival találkoztam, a fosztogatásokról elhíresült tábornok még mindig szabadlábon volt. Srebrenica ostromának irányítója békésen aludt egy szerbiai faluban a hívei védelme alatt, míg a Srebrenicában meggyilkolt nyolcezer férfi és fiú családja együtt élt a kísérteteivel, szeretteinek napról napra halványodó emlékével. Azóta Mladics ellen is vádat emeltek háborús bűnök elkövetésének vádjával, az ő esetében még nem született ítélet.

Nem vagyok nyomozó, tudtam, hogy nem én leszek az, aki Mladics csuklójára bilincset kattint. Viszont több szabadságot is élveztem, mint egy rendőr. Beülhettem a kávézóba, ahol Mladics hívei reggeli teájukat itták, és megkérdezhettem, hol látták utoljára. Leülhettem a lánya sírja mellé, aki a háború alatt öngyilkosságot követett el, és megkérdezhettem a sírt gondozó asszonyt, mikor látta Mladicsot utoljára, milyen hangulatban volt, és hogy nézett ki. Megpróbáltam beleképzelni magamat az ő helyzetébe.

Felépítettem magamban az üldözött Mladics képét, aki egyébként a bűnösségét természetesen nem ismeri el, és ezzel megpróbáltam ugyanúgy halhatatlanná tenni, mint azokat, akiket meggyilkolt.

Röviden: meg akartam akadályozni a felejtést.

Míg a Mladics egykori osztálytársaival, katonáival és híveivel készített interjúk jegyzeteit rendeztettem, kitört az arab tavasz. Először a tunéziai jázminos forradalom szökkent szárba, majd Egyiptomra terjedt át a forradalmi láng. Egyik csatornáról a másikra kapcsolgattam, és megdöbbenve néztem a televízióban a Tahrir téri eseményeket. A tömeg egyre nagyobbra duzzadt, és már azért tüntetett, hogy Hoszni Mubarak rendszere megdőljön. Fiatal doktorandusz koromban, két évtizeddel azelőtt a Közel-Kéleten kezdtem el dolgozni, és ez a világ ugyanolyan fájdalmasan égett bele a retinámba, mint Bosznia.

Befejeztem a munkámat a Balkánon, és 2011 májusában, amikor Mladicsot elfogták, már Tunéziában voltam, majd Egyiptomba, Líbiába, Irakba és Szíriába utaztam. Éreztem, hogy Szíria lesz az az ország, amely ugyanúgy elrabolja szívemet és lelkemet, mint Bosznia. Szíria az utolsó volt a forradalmak sorában. Az események békésen kezdődtek, de négy év elteltével, ahogy e sorokat írom, az ország borzalmas, látszólag soha véget nem érő háborúba zuhant.

Bejártam az országot, megismertem a konfliktus mindkét oldalát. Néha legálisan, útlevelemben a szíriai kormány vízumával utaztam, néha illegálisan, határokon át eljutva a szíriai lázadókhoz. Megpróbáltam nem keresni a párhuzamot Boszniával. Ez nem volt könnyű. Ugyanazt a menekültáradatot láttam, ugyanazokat a kiégett falvakat, ugyanazokat a rettegő nőket, akik paramilitáris csapatok elől menekültek, hogy elkerüljék az erőszakot. Hiába tapasztalta meg a nemzetközi közösség az 1990-es években a háború brutalitását Ruandában, Szomáliában, Libériában, Sier-

ra Leonéban és Csecsenföldön, most engedte, hogy újra megtörténjen.

Egy diplomata barátommal, L. R.-rel sokat beszélgettünk a háború utáni évekről Boszniában, és arról, mit és hol rontottunk el. Egyszer azt javasolta, hogy ne vállaljak el egy munkát valahol, mert folyamatosan frusztrált leszek, és ez a frusztráció nem fog csillapodni. Most azt mondta, ne menjek Szíriába, mert ugyanolyan megrázó élmény lesz, mint Bosznia volt, és ezt jobb lenne elkerülni.

De én úgy döntöttem, mégis belevágok.

DAMASZKUSZ

2012. június 28., csütörtök

2012 májusában, egy kora reggel érkeztem meg Damaszkuszba. A szíriai polgárháború első évében jártunk. Fullasztó kora nyári nap volt, a várost megülte a szürke szmog. Bejrútból érkeztem taxival, amelyet valamivel kevesebb, mint 100 dollárért béreltem, és készpénzben fizettem ki. A sofőr a damaszkuszi úton vett fel, és Szent Pál damaszkuszi úton történt megvilágosodásával tréfálkozott, amíg bőröndjeimet a kocsi csomagtartójába tette. Azután elindultunk, magunk mögött hagytuk Bejrútot a modern tengerparti klubjaival, csütörtökönként zsúfolt fodrászsalonjaival, elegáns éttermeivel és zajos diszkóival, és megérkeztünk Szíriába, amely a háború küszöbén állt.

Az Újszövetségben az áll, hogy Szent Pál valamikor a Kr. u. 1. században járt ugyanezen az úton, és különös dolog történt vele. Nem vagyok benne biztos, és a történészek és hívők sem tudják pontosan, hogy hangot hallott-e, jelet kapott-e az Úrtól, avagy hirtelen beléhasított, hogy az élete rossz irányba halad. Akárhogyan is, Pálban valami hirtelen átalakult. Többé nem üldözte a keresztényeket, és Jézus hű követője lett. Az élete örökre megváltozott.

Az út Libanonból Szíriába nem tart sokáig, ami jól mutatja, milyen érzéketlenül szabdalták szét és osztották fel a régiót mesterseges országokra az I. világháborút követően, miután az Oszmán

Birodalom megszűnt. A modern szíriai állam francia mandátumterületként jött létre, miután a franciák és a britek a terület arab lakosságát hamis ígéretekkel áltatták. Mindez a szíriaiakban, különösen az alavitákban felerősítette az önrendelkezés vágyát, úgy érezték, a francia elnyomás őket jobban sújtja másoknál. Szíria parlamentáris demokráciaként 1946 áprilisában nyerte el a függetlenségét. A következő években számos puccs történt az országban, mígnem 1963-ban, a Baasz párt hatalomátvételét követően létrejött a Szíriai Arab Köztársaság. A hatalomátvétel szervezői és irányítói közé tartozott Háfez el-Aszad, a jelenlegi elnök, Bassár apja.

Ha utólag visszanezünk a hazugságok és erőszakos események láncolatára, látható, hogy már ekkor élesítették a bombát, amely évtizedekkel az után vezetett tragédiához, hogy a gyarmatosítók meghúzták az országhatárokat. A végzet mintegy kódolva volt a történelemben.

Miután átléptem a szíriai határt, az első dolog, amit megláttam, Bassár el-Aszad hatalmas portréja volt. Az elnök élénk szemét még kékebbre festették, hogy tekintete áthatóbbnak tűnjön. A második dolog egy Dunkin' Donuts volt, ami még egy olyan fejlett országban is különösnek tűnt, mint Szíria. Bizarr páros volt, az elnök és a fánkozó: a nyugati fogyasztói társadalom jele, hogy a Damaszkuszba vezető főúton nem egy kis helyi kávézó, hanem egy amerikai cukorszentély fogadott.

Aztán kiderült, hogy a Dunkin' Donuts nem az, amire számítottam. Bár úgy nézett ki, mint az amerikai változat, még a logók és a dekoráció is stimmel, csak sajtos melegszendvicset árultak. Kértem egyet, és rögtön magamon éreztem a három bajszos férfi tekintetét, akik a pult mögött cigarettáztak, amíg egyikük elkészítette a szendvicset. Nyilvánvalóan a Muhabarat, a titkosrendőrség emberei voltak. A sofőröm idegesen várt, és ahogy a szendvics elkészült, kiterelt az autóhoz.

Damaszkuszban éppen olyan paranoid volt a légkör, mint Irakban Szaddám Huszein idején. A forgalmi dugók és a folyamatos dudálás ellenére furcsa csönd uralta a várost. Az emberek lehaláltották a hangjukat, ha kimentek az utcára. Amikor pincér lépett egy asztalhoz, abbahagyták a beszélgetést. A Muhabarat emberei a megtevesztésig hasonlítottak az egy évtizeddel korábbi iraki titkos ügynökökhöz, ugyanolyan olcsó bőrkabátokat hordtak, ugyanolyan igénytelenül nyírt, lefelé konyuló bajuszuk volt. Tény, hogy Szaddám bukása után az iraki Baasz pártiak jelentős számban menekültek át egy szomszédos országba, amelyet ugyancsak a Baasz párt irányított: Szíriába.

Azért utaztam Damaszkuszba, hogy lássam Szíriát, mielőtt elnyeli a háború örvénye. Első utam idején, 2012 májusában az ország már a háború szélén állt. Nyilván lehet a meghatározásokon vitatkozni, azt is mondhatjuk, hogy ekkor még csupán két (majd később három, négy és még több) fél közötti fegyveres konfliktusról volt szó, de sok háborút láttam, amely éppen így kezdődött. A szíriai események szédítő sebességgel követték egymást, a világ pedig tehetetlenül állt, és nézte.

Volt vízum az útlevelemben, tehát legálisan érkeztem, de ez sem sokat segített. Egyfolytában megfigyeltek, lehallgattak és követtek. Bejelentkeztem a Dama Rose hotelbe, ahol az ENSZ megfigyelői is laktak, rosszkedvű férfiak, akiket annyi támadás ért, hogy kénytelenek voltak felfüggeszteni a tevékenységüket. Egyik kávéit itták a másik után, és vicceket gyártottak a földszinti bárról, amelyet az általuk „Natasáknak” nevezett fiatal orosz lányok is előszeretettel látogattak. Néhány héttel később a „Natasák” mind hazarepültek, bár Putyin Aszad szövetségese volt, így ők legalább vízumot könnyen kaphattak.

Egy csütörtökön, a muszlim hétvége kezdetekor olyan damaszkusziakkal készítettem interjút, akik nem voltak biztosak benne, hogy a hazájuk létezni fog-e egy vagy két év múlva. Keresztények

voltak, de liberálisok: ugyan nem értettek egyet azzal, hogy a kormány vérbe fojtja a békés tüntetéseket, de a fegyveres ellenállást sem támogatták. Ebben az időben azt próbáltam meg felmérni, hogy melyek az Aszadot támogató és melyek az őt megdönteni akaró szíriai csoportok. Voltak felkelők, akik fegyverrel harcoltak, aktivisták, akik digitális háborút indítottak a Facebookon, a YouTube-on és a Twitteren, mások kimentek az utcára Homszban és a többi városban, de ahogy előkerültek a fegyverek, többet nem vettek részt a tüntetéseken.

Néhány héttel korábban, egy kegyetlenül hideg napon Párizsban találkoztam Fadva Szulejmánnal, a szép alavita színésznővel, aki a forradalom első napjaiban a tüntetések élére állt. Ez egyfajta politikai hírességgé tette, azelőtt szíriai szappanoperákban szerepelt. A forradalom egyik arcává vált, mert bár alavita volt, akárcsak Aszad, mégis a rezsim ellen tüntetett, a szabadságért. De azt mondta, mostanra a dolgok megváltoztak. Szomorúan látta, hogy a forradalom „nem a jó irányba halad. Fegyveres konfliktussá vált, és az ellenzék, amelynek a békés ellenállás volt a célja, a rezsim forgatókönyvéből játszik, az ország a szektariánus háború felé halad.” Hozzátette: „Nem akartam elmenni Szíriából, de nem volt más választásom. Megfenyegettek, és én magam is fenyegetést jelentettem az aktivistáknak, akik segítettek nekem.”

Ott voltak azután Aszad követői, akiket magamban hívókként emlegettem. Sokan éppen olyan odaadók voltak, mint Szent Pál, amikor Jézust követte. Mások pusztán attól féltek, hogy egy kisebbség kisebbségeként (az alaviták az Iszlám síita ágához tartoznak) eltűnnek a Föld színéről, ha radikális szunniták kerülnek hatalomra.

A hívók egy csoportja csak a saját bőrét akarta menteni, meg akarta úszni Aszad börtönét. A magánvéleményük ugyan az volt, hogy a rezsim kínzókamrái és az aleppói légitámadások elítélendők, de a híreket eltúlzottnak tartották, és azt főleg nem akarták, hogy a radikális iszlamisták kerüljenek hatalomra.

Volt még egy kategória: azok, akiket semmi más nem érdekelt, mint az életben maradás. Az, hogy étel legyen az asztalon, hogy kimehessenek az utcára anélkül, hogy repeszdaraboktól kelljen rettegniük, vagy hogy a dugóban araszolva öngyilkos merénylő robbanjon fel mellettük.

Néha az emberek átkerültek egyik kategóriából a másikba. Minél több időt töltöttem Szíriában, annál többféle aktivistával találkoztam. Ismertem olyanokat, akik az után lettek „hívók”, hogy az Iszlám Állam elfoglalta a fél országot, és ők nem akartak az uralma alatt élni. A szervezet, amelyet ISIS (Islamic State of Iraq and Syria, Iraki és Szíriai Iszlám Állam), ISIL (Islamic State of Iraq and the Levant) vagy arabul Daes néven is emlegetnek, iszlamista rezsimet hozott létre, ahol a női orvosokat lefejezték, a gyerekeket az idegnek elleni gyűlöletre tanították, és az iszlámnak csak a szó szerint vett, legradikálisabb formáját fogadták el. Idővel gyakran előfordult, hogy a lázadók radikalizálódtak, a Szabad Szíriai Hadsereg után az al-Káida szíriai frakciójának, a Dzsabhat an-Nuszranak az uszályába sodródtak, majd onnan álltak tovább az ISIS-hez.

De volt számos olyan „hívó” is, akinek meggyengült a hite. Abban az évben tavasszal és nyáron a Külügyminisztérium szóvivője egy bizonyos Dzsihad Makdiszi volt, egy muszlim nevű keresztény, aki a párizsi Sorbonne-on diplomázott. Minisztériumi irodájában fogadott, arról beszélt, hogy Szíria a nemzetiségek olvasztótégelye: laknak itt görög ortodoxok, keresztények, szunnita kurdok, síták, alaviták és zsidók. Racionális, intelligens és értelmes volt, nyilvánvalóan azért nevezték ki ebbe a pozícióba, hogy a rezsime emberi arcát mutassa.

De Dzsihad nem maradt sokáig a hivatalában. Egy évvel később az újságból tudtam meg, hogy családjával együtt az Öböl-térségbe emigrált. Ezzel Szíriában *persona non grata* lett, legalábbis amíg az Aszad-rezsime fennáll. Később Genfben találkoztam vele egy üzletemberek által látogatott étteremben, napokkal a kudarccal

záruló Genf-2 békekonferencia előtt. Makdiszi korábban politikai karrierre készült, de elveszítette lojalitását a rendszerrel. „Volt egy pillanat, amikor már nem tudtam elfogadni olyan dolgokat, amelyek korábban nem zavartak” – mondta utolsó, Szíriában töltött napjairól.

Szulejmán, a színésznő Homszból Damaszkuszba szökött, onnan Jordániába, majd végül Franciaországba ment. Láta, ahogy Homsz szunnita lakosai, akik kezdetben önvédelemből fegyverkeznek, egyszer csak a kormány ellen fordulnak. „Ekkor értettem meg – mondta –, hogy hiába minden békés tiltakozás, az események a háború felé tartanak.”

De nem a szíriaiakat hibáztatta, hanem az „idegen hatalmakat”: Szaúd-Arábiát, Katart, Kuvaitot. „Amelyek felfegyverzik a szíriai utcák népét... Bármire képesek lennének, hogy megkaparintsák az országot. Ugyanúgy, ahogy Bassár el-Aszad is bármit megtenne, hogy hatalmon maradjon.”

Fadva Párizsban nem volt igazán boldog. Hiányoztak a barátai, a családja, a régi élete. Az élet a száműzetésben mindig keserű, különösen akkor, ha a szülőföldön háború dúl, és az ember az eseményeket távolról, homályos üvegen keresztül szemléli. A színésznő az első tüntetés előtt, még Homszban, hosszú haját a tiltakozás jeléül rövidre vágatta. Rövid hajjal, nagy dzsekijében aznap délután Párizsban aprónak, elveszettnek, szomorúnak tűnt. Nem megy vissza Szíriába, mondta, ujjaival szimbolikusan rövidre vágott hajában játszadozva, amíg újra rá nem ismer a hazájára.

2012 nyarának elején úgy festettek a hotel úszómedencéje mellett rendezett csütörtöki partik, mintha egy bukásra ítélt birodalom utolsó napjaiban éltünk volna. A horizonton fekete füst szállt fel a déli elővárosok felől, amit rakéták becsapódása okozott; a medence mellett egy szerencsétlen kis orosz „Natasa” táncikált,

mintha nem hallaná a robbanásokat. Szíriai nők bonyolult hajkölteményeket készítettek, amiket csatokkal és műhajjal, dauerral és hajszínező zselével tökéletesítettek, és teljes sminkben, bikinít és magas sarkú cipőt viselve parádézta. A férfiak Vilebrequin fürdősortot hordtak, és libanoni sört kortyoltak sóba mártott szélű poharakból, citromgerezddel az üveg nyakában. A színpadról Adele „Someone Like You” című dalának remixe üvöltött.

Az erkélyen álltam, láttam, ahogyan az elővárosok felől száll a füst, és néztem a lábaim előtt zajló bacchanáliát, amely elnyomta a háború kezdődő dobpergését. Ám mielőtt észrevehették volna, lassacskán az elit élete is darabokra hullott, áldozatok lettek ők is. A buborék azonban ekkor még nem pukkant ki.

Heteken át minden csütörtökön figyeltem a Dama Rose hotelben ezeket a lázasan hedonista partikat. Az első hét olyan volt, mint ahogyan a hétvégére készülődnek bárhol a világon. A nők ebédidőben kiszaladtak a fodrászhoz; a városból kivezető utakon, ha nem voltak lezárva, lelassult a forgalom a rengeteg luxusautótól. Aki tehette, továbbra is hazatért a falujába, vidámparkba vitte a gyereket, vagy vendégeket hívott, pikniket, vacsorát szervezett a nyaralójában.

Az elit éttermei, mint az óvárosban közel egy fél háztömböt elfoglaló, hagyományos arab ételeket kínáló Narendzs, továbbra is zsúfolásig teltek. Egy este esküvőre voltam hivatalos. Az asztal roskadásig megrakva étellel: báránnyal, csirkével, rizzsel, datolyával, narancssal, mézzel édesített desszertekkel. Szomorúan gondoltam rá, hogy Homszban, amely, ha az út járható, alig egy órára fekszik onnan, az éhenhalás szélén állnak az emberek, Húlában népirtás zajlik, Libanont, Törökországot és Jordániát pedig menekültek árasztják el, akik nem tudnak enni adni a családjuknak.

A Dama Rose-ban rendezett partiknak különösen furcsa színezetet adott, hogy éppen abban a szállodában zajlottak, ahol a 300 felfüggesztett ENSZ-katona lakott, akik ötven különböző or-

szágból érkeztek. A hotel egyik felső szintjén volt a vezetőjüknek, Robert Mood norvég tábornoknak és közvetlen munkatársainak az irodája.

A megfigyelők 2012. június 14-től szüneteltették a munkát, mivel a talaj túl forróvá vált a talpuk alatt. Később a legtöbbjüket kivonták az országból, csupán egy kis csapatnyi ENSZ-megfigyelő maradt hátra, akiket frusztrált, hogy a munkájukat tönkretette a politika.

Nem először fordult elő, hogy az ENSZ hasonlóan megoldhatatlan helyzetben találta magát. De a szervezet amúgy is könnyű célpont az újságírók és a politikai elemzők számára: előszeretettel űzünk gúnyt abból, hogy látszólag működésképtelen, és egyes tisztviselői számára a saját karrierjük nagyobb hajtóerő, mint a szenvedők kínjainak enyhítése. Elterjedt a protekció, a felső vezetők rokonai és barátai zsíros állásokhoz jutnak, a korrupció sem ritka. Természetesen vannak a szervezetnek elkötelezett munkatársai is, akik a dolgokra koncentrálnak, és annak ellenére próbálnak segíteni az embereken, hogy az intézmény bürokratikus béklyói hátráltatják őket.

Ám az ENSZ megfigyelői, akiknek Homszban és Zabadániban kellett volna lenniük, most egy hotel falai között várakoztak. Az ország a háború szélére sodródott, és erre nekik semmilyen befolyásuk nem volt, az eseményeket nem tudták megállítani.

Néhány magas rangú tisztviselő magánbeszélgetéseink során elárulta a félelmét, hogy Szíria lesz a következő a katasztrófák hosszú sorában, amit az ENSZ nem tud megakadályozni. Ilyen volt korábban a boszniai és a ruandai népirtás, a koszovói emberkereskedelem, a tömeges nemi erőszak Kongóban, ami a békefenntartók szeme előtt zajlott, valamint a 2010-es földrengés után kitörő haiti kolerajárvány.²

Veterán diplomataik, köztük Kofi Annan, Lakhdar Brahimi és Staffan de Mistura Szíriába utaztak, hogy Aszaddal és a lázadókkal

tárgyaljanak. Annan és Brahimí hamar feladták, mintha úgy érezték volna, hogy már nem tehetnek semmit. De Mistura 2015 telén még mindig olyan helyi tűzszüneteket szorgalmazott Aleppóban, amelyek, nem meglepő módon, soha nem valósultak meg.³

De Misturának, a veterán emberi jogi szakértőnek legalább határozott szándéka volt, hogy folytassa a munkát, és megkísérelje enyhíteni a végtelen szenvedést. Nagy kitartással próbált újabb és újabb utakat találni a béke felé, még a háború negyedik évében is.

2012 júniusának második hetén gondok redőzték a medence melletti parti résztvevőinek homlokát. Az ital még jól fogyott, üvöltött a house-zene, az ENSZ-megfigyelők továbbra is panaszkodtak a zajra, de az orosz táncoslány már nem volt ott. Aztán a harmadik héten mindenki korán hazament, az emberek sötét ábrázattal ültek be a terepjárójuk volánja mögé. Senki nem akart a városban közlekedni sötétedés után.

Június 28-án délután arra lettem figyelmes, hogy az al-Mardzseh negyed felől, a bírósági épületek közeléből a szokásosnál is nagyobb füst száll fel. Damaszkusz belvárosában két, autóba rejtett pokolgép robbant fel. Az előző volt a tizenhat hónap óta zajló felkelés legvéresebb napja. Ezen a héten a csütörtöki partira alig jött el valaki, és az a néhány résztvevő sem tűnt túl vidámnak. Zene még volt, de már nem dübörgött. Senki sem táncolt. A legtöbben a telefonjukra tapadtak, a családjukkal vagy a barátaikkal cseteltek, hátha valaki tud valamilyen új hírt vagy információt.